

ÇOCUK KİTAPLARINDA ORTAK SÖZ VARLIĞI UNSURLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Bayram BAŞ**

Öz: Bu çalışmanın amacı, çocuklara yönelik hazırlanmış roman, hikâye, masal, destan, efsane türündeki çocuk kitaplarının söz varlığını tespit etmek ve türler arasındaki ortak söz varlığı unsurlarını tespit etmektir. Nitel bir araştırma olan çalışmada, doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnelerini 100 çocuk romanı, 100 çocuk hikâyesi, 100 çocuk masalı, 54 çocuk destanı ve 14 çocuk efsane kitabından alınan 200 efsane metni oluşturmaktadır. Her türden 100.000'er kelime seçilmiş ve toplamda 500.000 kelimelik bir metin havuzu oluşturulmuştur. Beş türdeki çocuk kitaplarında yer alan kelimeler, ikilemeler, deyimler ve atasözleri belirlenmiş ve türler arasındaki ortak söz varlığı tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarında 17.990 farklı kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerin 2.563 tanesinin, %14,25'lik bir oranla beş çocuk edebiyatı türünde de yer aldığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Söz varlığı unsurları, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları

* Bu çalışma, "1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr.; Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

AN EVALUATION OF THE ELEMENTS OF COMMON VOCABULARY IN THE CHILDREN'S BOOKS*

Bayram BAŞ**

Abstract

The aim of this study is to determine vocabulary of children's books in genres prepared for children namely novel, story, tale, epic, myth and the elements of common vocabulary between genres. The document review has been performed in this qualitative research. 100 children's novels, 100 children's stories, 54 children's epics and 200 myths obtained from 14 myth books for children constitute examination objects of this research. 100.000 words were selected from each genre and a text repository with a total of 500.000 words has been composed. Words, reduplications, idioms and proverbs in 5 genres of children's books were determined and common vocabulary between genres has been identified. 17.990 different words have been detected in children's books. It has been determined that 2.563 of these words also present in these 5 genres of children's books at the rate of 14,25%.

Key words: Elements of vocabulary, children literature, children's books

Giriş

Söz varlığı kavramı, "kelime hazinesi, kelime serveti, kelime dağarcığı, sözcük varlığı, sözcük dağarcığı, sözcük serveti, sözcük gömüsü, vokabüler, kelime kadrosu" vb. kullanımlarla karşılanabilmektedir. Ancak bu kavramların hiçbirinin de söz varlığını karşıladığı söylenemez. Türkçe Sözlük'te (2005, 1807), söz varlığı "bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi" şeklinde tanımlanır.

Fransızca *vocabulaire*, İngilizcede *vocabulary*, Almancada *wortschatz* ve *wortbestand* terimi ile karşılanan söz varlığı; kelime hazinesi, kelime serveti, kelime dağarcığı, sözcük dağarcığı, sözcük serveti, kelime kadrosu, vokabüler kavramlarından daha geniş bir kavramdır. Söz varlığı, neredeyse tamamı eş anlamlı olan bu kavramların hepsini toplayan en üst kategoridir diyebiliriz.

* This study was produced from the doctorate thesis titled as "An Investigation about Vocabulary of Narattive Texts Written in the Field of Children Literature in between 1985-2005".

** Assoc. Prof. Dr.; Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Turkish Education.

◆ Bayram Baş

Aksan (2002, 13-14), söz varlığını, sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerden meydana gelmiş bir kavram olarak tanımlar.

Bir dilin kendi öğelerinden oluşan, kimi zaman yabancı öğelerin de girdiği *temel sözcüklüğü*; dildeki öteki sözcüklerin yanı sıra, bilim, teknik, sanat ve zanaat alanlarının kavramları olan *terimler*; sözcüklüğünün bir başka kesimi *deyimler*; her dilde, belli bir durumu, olayı, insanların tutum ve davranışlarını belirlemek üzere, birden çok sözcükle anlatım bulan bu öğelerden başka, bir ulusun bilgeliğini, yaşam deneyimlerini yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan *atasözleri*; insanların toplum yaşamlarında, belli bir kültürün ürünü olarak kullandıkları *ilişki sözleri (kalıp sözler)*; kalıplaşmış biçimde, çoğu kez dilden dile geçen *kalıplaşmış sözler*; dile büyük bir anlatım gücü kazandıran *ikilemeler*, söz varlığını meydana getiren unsurlardır (Aksan, 2002, 2004).

Sözvarlığı, sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar - ya da dil bilimdeki terimiyle *göstergeler* - olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir (Aksan, 2004, 7).

Bir milletin kavramlar dünyası onun dünyaya bakış açısının da bir ölçütüdür. Söz varlığının millette oluşturduğu mevcudiyet, binlerce yıllık kültür birikimini de peşinde getirir. Millete mensup her fert bu birikimle yoğrulur ve bununla yetinmez. Birikime birikim katar, varlığını zaman zaman bu değerler yönünde farklılaştırır.

Söz varlığı bir dilin ve dolayısıyla o dili konuşan ve yazan bireylerin anlatım gücünü geliştirir. Dilin anlatım gücü, milletin her noktadaki gücüne de tekabül eder. Söz varlığının gücünü koruyabilen ve zenginleştirebilen millet, her daim var olur. Söz varlığı, altında bulunan bazı unsurlarla bütünlük kazanır. Onu bir varlık hâline getiren de zaten bu unsurlardır.

Çocuğun dil gelişiminde, söz varlığı ediniminin çok önemli bir yeri vardır. Dinleme ve okuma becerilerini kullanan çocuk, alıcı söz varlığına dâhil ettiği yeni kelimeleri, dikey ve yatay doğrultuda, üretici söz varlığına, bu kanalla da konuşma ve yazma becerilerine transfer etmektedir. Bu transferin işlerliği ve geçerliği, çocukların ve onların temel dil becerilerini geliştiren eğitim malzemelerinin söz varlığı açısından tespit edilebilmesiyle doğrudan bağlantılıdır.

Batı ülkelerinde yaklaşık 100 yıl önce başlayan söz varlığını tespit çalışmaları (Faucet, West, Palmer ve Thorndike, 1936; Thorndike ve Lorge, 1972; West, 1959; Kucera vd., 1967; Harris ve Spay, 1990; Bauman, 1996; Fry, 1997; Baker, Scott vd., 2005), ülkemizde de yaklaşık bu zamanlarda başlamasına rağmen (Maarif Vekâleti, 1926) yakın dönemlere kadar önemli bir gelişme kaydedememiştir. Zira çocukların söz varlığının belirlenmesine yönelik, yakın zamanda yapılan çalışmalar (Aksoy, 1936; Pars ve Pars, 1954; Özön, 1954a, 1954b; Özön, 1962; Pierce, 1960; Hart, 1971; Davaslıgil, 1980; Subkew, Aksarı ve Köksal, 1988; Çiççi, 1991; Tosunoğlu, 1998; Koçak, 1999; Göz, 2003; Ka-

radağ, 2005; Kurudayıoğlu, 2005) dışında kayda değer araştırma da çok azdır. Bunun yanında çocukların özellikle okuma becerilerinde birebir kullandıkları ve diğer dil becerilerinin gelişmesinde de rolü olan, çocuk kitaplarının söz varlığı üzerine ülkemizde yapılmış bir çalışma da bulunmamaktadır.

Çocuklara uygulanacak kelime öğretimi programları, gerek çocukların gerekse çocukların kullandığı eğitim materyallerinin söz varlığı unsurlarının tespiti ile mümkün kılınabilir. Çocuk kitaplarının söz varlığına dair bir ölçütün bulunmaması ve bir ölçüt getirebilmek için mevcut durumun tespit edilmemiş olması, bizi böyle bir çalışmanın elzem olduğu fikrine yönlendirmiştir. Çocuk kitaplarının, hedef kitleye söz varlığı açısından uygunluk derecesini belirleyebilmek ve bu noktada seviyelendirme yapabilmek için, öncelikle çocuk kitaplarının mevcut söz varlığını ortaya koymak gerekecektir.

Bu açıklamalar doğrultusunda çalışmanın amacı, 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yerli yazarlar tarafından öyküleyici türde yazılmış roman, hikâye, masal, destan ve efsane türündeki çocuk kitaplarında yer alan, temel kelime hazinesi, deyim, atasözü ve ikileme gibi söz varlığı unsurlarını; kelime kullanım sıklığı ve kelime kullanım sırasına göre türler arasında karşılaştırmalı olarak tespit etmektir.

Yöntem

Çocuk kitaplarının söz varlığını tespit etmek ve çocuk kitaplarındaki ortak söz varlığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 217).

Araştırmanın İnceleme Nesneleri

Araştırmanın inceleme nesnelərini 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yerli yazarlar tarafından yazılmış, 100 çocuk romanı, 100 çocuk hikâyesi, 100 çocuk masalı, 54 çocuk destanı¹, 200 çocuk efsanesi² oluşturmaktadır. Her türden 100.000 kelime seçilmek suretiyle 500.000 kelimelik bir söz varlığı havuzu oluşturulmuştur. Araştırmamızda değerlendirilen çocuk romanları, hikâyeleri ve masalları; Talim ve Terbiye Kurulunun 1985-2003³ yılları arasında tavsiye ettiği kitaplar başta olmak üzere, farklı kurumların ödüllerini almış kitaplar, çocuk edebiyatı sahasında içinde uzun süredir basılan kitaplar dikkate alınarak oluşturulmuş kitap havuzundan rastgele

¹ Araştırmamızın sonucu, destan türünde, çocuklara hitap eden, son 20 yılda yazılmış 38 adet yerli destan kitabı tespit edilebilmiştir. Çocuklar için, 1985 öncesinde yazılmış ancak bu tarihten sonra baskısı olmayan çocuk destanları inceleme nesnelere dâhil edilmemiştir. 1985 öncesinde yayımlanan çocuk destanı niteliğindeki kitapların sayısı da çok sınırlıdır. Dede Korkut Destanlarının, çalışmamızda, destan bahsinde değerlendirilmesine karar verildikten sonra; çocuk seviyesinde ve konusunu Dede Korkut'tan alan 16 destan kitabı daha örnekleme ilave edilmiş ve toplam 54 destan kitabı değerlendirilmiştir.

² Ülkemizde 1985-2005 yılları arasında çocuklara yönelik hazırlanmış ve yerli örneklerden meydana gelen efsane türünde 14 adet kitap tespit edilebilmiştir. Efsane kitaplarının sayılarındaki sınırlılık, kitap bazında örneklem almamıza olanak sağlamamıştır. Bu sebeple, tüm kitaplarda yer alan efsaneler arasından, 200 yerli efsane metni kullanılarak örneklem oluşturulmuştur.

³ Talim ve Terbiye Kurulu, 2003 yılından sonra kitap tavsiye etme çalışmalarını sonlandırmıştır.

◆ Bayram Baş

olarak seçilmiştir. Destan türündeki çocuk kitapları sayı açısından sınırlı olduğu için seçim usulüne gidilememiş, tüm kitaplar değerlendirilmeye alınmıştır. Efsane kitaplarının içinden alınan efsane metinleri, yerli yazarlara ait olanlar tespit edildikten sonra oluşturulmuş efsane metni havuzundan rastgele seçilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

İnceleme nesnesi olarak seçilen çocuk kitapları çocuk kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kütüphanesi, özel yayınevleri, kitap satış yerlerinde yapılan çalışmalarla; fotokopi, ödünç alma ve satın alma yoluna başvurularak temin edilmiştir.

Temin edilen çocuk kitaplarındaki bütün metinler bilgisayara aktarıldıktan sonra, metin analizlerine başlanmadan sırasıyla şu işlemler yapılmıştır:

- Bilgisayar ortamına aktarılmış, genel havuzu oluşturan metinlerde genel yazım hataları düzeltilmiştir. Bu işlem, kelime seçiminde nicel farklılıklara yol açmamak için başlangıç aşamasında da yapılmıştır.
- 100 çocuk romanın her birinden (kitapların başı-ortası ve sonundan) 1000'er kelime seçilmek koşuluyla toplam 100.000 kelimelik metin havuzu oluşturulmuştur.
- 100 çocuk hikâyesinin her birinden (kitapların başı-ortası ve sonundan) 1000'er kelime seçilmek koşuluyla toplam 100.000 kelimelik metin havuzu oluşturulmuştur.
- 100 çocuk masalının her birinden (kitapların başı-ortası ve sonundan) 1000'er kelime seçilmek koşuluyla toplam 100.000 kelimelik metin havuzu oluşturulmuştur.
- 54 çocuk destanının her birinden (kitapların başı-ortası ve sonundan) yaklaşık 1852'şer kelime seçilmek koşuluyla toplam 100.000 kelimelik metin havuzu oluşturulmuştur.
- 14 çocuk efsanesi kitabı içinde yer alan 200 efsane metninden oluşmuş havuzdan (havuzun başından-ortasından ve sonundan) 100.000 kelimelik metin havuzu oluşturulmuştur.
- Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Yazım Kılavuzu (2005) ve Türkçe Sözlük (2005)'e göre metinlerin yazım hataları düzeltilmiştir.
- Kelime analizlerinin yapılacağı yazılım, iki boşluk arasındaki her veriyi farklı kelime kabul ettiği için "*can dostu*" gibi ayrı yazılan birleşik kelimeler, "*tek tük*" gibi ikilemeler "+" işareti ile "*can+dostu*", "*tek+tük*" şeklinde birleştirilmiştir.
- Metinlerde yer alan özel isimler analiz yapılırken belirli olsun diye başlarına "*" işareti konularak, "*Mehmet*", "**Mehmet*" şeklinde işaretlenmiştir.
- Kelime analizlerinin yapılacağı yazılım, rakamları "*1, 61, 2424 vb.*" şekillerde tanımadığı için, rakamlar "*bir, altmışbir, ikibindörtüyüzyirmidört*" şeklinde yazıya dönüştürülmüştür.

• Simple Concordance Program 4.07 yazılımı ile roman, hikâye, masal, destan ve efsane metinlerinin ayrı ayrı ham kelime listeleri çıkarılmıştır.

• Kitaplardan elde edilen 5 farklı listedeki kelimelerin çekim ekleri, kullanıldıkları yerlere bakılarak atılmıştır. Örneğin, “*alıyorum, alacak, almıştı, aldı, alır*” kelimelerinin çekim ekleri atılmış, bu kelimelere ait olan sıklıklar toplanarak *al-* kelimesine eklenmiştir.

• Fiillerdeki çekim ekleri atıldıktan sonra fiil kök, gövde veya tabanına “-” işareti konmuştur. Örneğin, *al-, sev-, götür-, yardım+et-* gibi.

• Türkçe Sözlük’ten (2005) eş sesli kelimeler tespit edilmiş, bu kelimelerin oluşturulan kelime listelerinde bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Eş sesli kelimelerin aynı kelime olarak sayılmaması için ayırt edici ifadeler, bu türden kelimelere bitişik hâlde parantez içinde yazılmıştır. Örneğin, *yüz-(suda), yüz-(deri), yüz(sayı), yüz(çehre), dolu(yağış), dolu(xboş)* gibi.

• Uzman görüşlerine de başvurularak olumsuzluk eki, geçici isim yapan zarf-fiil, sıfat-fiil ekleri kelimelerden silinmiş ve sıklıkları fiil şekillerine dâhil edilmiştir. Örneğin, *yapmıyor, yapan, yaparak* şekillerinde ilgili ekler silinerek, sıklıklarıyla *yap-* kelimesine eklenmiştir. Kalıcı isim yapan sıfat fiil eklerinin bulunduğu kelimeler korunmuştur. Örneğin, *gelecek* ve *okur, yazar* gibi isim türünden kelimeler farklı kelime olarak listeye alınmıştır.

• Bütün bu işlemlerden sonra analizlerde kullanılacak roman, hikâye, masal, destan ve efsane kitaplarının ayrı ayrı kelime hazineleri çıkarılmıştır.

• Mevcut verilerden tespit edilmek koşuluyla roman, hikâye, masal, destan ve efsane kitaplarının ikileme listeleri oluşturulmuştur.

• Birinci aşamada dizime verilmemiş ama sınırlandırılmış metinlerden, roman, hikâye, masal, destan ve efsanede kullanılan deyimler ve atasözleri, tarama yöntemi ile tespit edilmiş ve listelenmiştir.

Bütün bu işlemlerden sonra, hikâye, roman, masal, destan ve efsane kitaplarının kelime, ikileme, deyim ve atasözü kullanım sıklıklarını gösteren toplam 20 adet liste elde edilmiştir.

Kelime listelerinin oluşturulmasında ve analiz edilmesinde değişik bilgisayar yazılımlarından yararlanılmıştır. Bu çalışmada, “txt” uzantılı metinlerde yer alan kelimeleri sıklıklarına göre dizen ve kelime sıklık istatistiği yapan “Simple Concordance Program 4.07” ile “Microsoft Excel” başlıca kullanılan yazılımlardır.

Roman, hikâye, masal, destan ve efsane kitaplarına ait kelime, ikileme, deyim ve atasözü listeleri kategorisel içerik analizi doğrultusunda karşılaştırılmış ve çocu kitaplarının ortak söz varlığı çıkarılmıştır.

◆ Bayram Baş

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde roman, hikâye, masal, destan ve efsane türündeki çocuk kitaplarından elde edilen söz varlığı verisi, kelime hazinesi, ikileme, deyim ve atasözü unsurları doğrultusunda karşılaştırılmıştır.

Kelime Kullanımına Yönelik Bulgular ve Yorum

İnceleme yapılan çocuk kitapları içinde farklı kelime kullanımı açısından en zengin tür olan hikâyelerde 8.520 farklı kelime kullanılmıştır. Farklı kelime kullanımı açısından ikinci zengin tür, 8.488 farklı kelime ile romanlardır. Bu iki türü, 7.553 farklı kelime ile destanlar, 7.469 kelime ile efsaneler izlemektedir. Çocuk kitapları arasında kelime hazinesi en düşük olan tür ise masallardır. Masallarda 6.735 farklı kelime kullanılmıştır.

Farklı kelimenin toplam kelimeye oranının en yüksek olduğu tür masallardır. 14,43 oranı ile masallar en fazla kelime tekrarı yapan tür olmuştur. 12,90'lık oranla efsaneler en fazla kelime tekrarı yapan ikinci tür durumundadır. Daha sonra, 12,68 oranında kelime tekrarı ile destanlar, 11,44 oranıyla romanlar ve 11,41 oranıyla hikâyeler gelmektedir.

Çocuk kitaplarındaki toplam, farklı kelime sayısı ve farklı kelimeler arasındaki kelime artışı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-1 Çocuk Kitaplarındaki Kelime Sayıları

Çocuk Kitapları	Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Sayısı	Kelime Artışı
Masallar	97.209	6.735	-
Efsaneler	96.334	7.468	733
Destanlar	95.788	7.553	85
Romanlar	97.063	8.488	935
Hikâyeler	97.232	8.520	32

Tablodan da anlaşılacağı gibi, en az farklı kelimeye sahip masallarla bir basamak üstündeki efsaneler arasında 733 farklı kelime bulunmaktadır. Destanlar efsanelere göre fazladan 85 farklı kelimeye sahiptir. En fazla farklı kelime kullanımı ise destanlarla romanlar arasındadır. Romanlarda destanlardan farklı, 935 kelime bulunmaktadır. Kelime hazinesi en zengin tür hikâyeler ise romanlardan 32 fazla farklı kelimeye sahiptir. Türlerde ortak kullanılan ve sadece bir türde kullanılan kelimeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

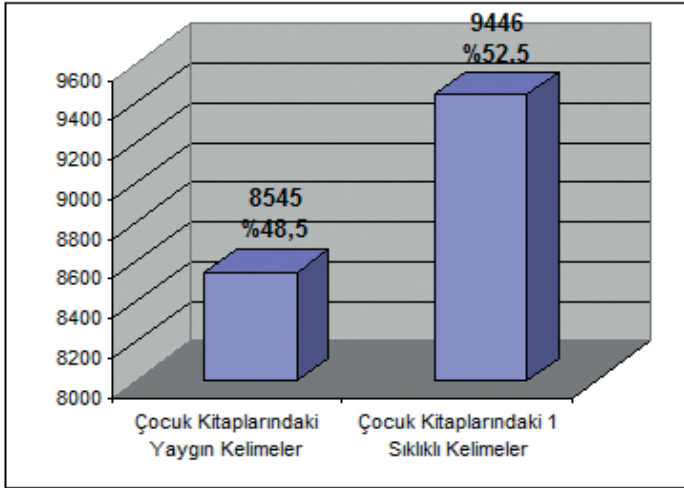
Tablo-2 Çocuk Kitaplarında Ortak Kullanılan Kelimeler ve Oranları

Kelimeler	Kelime Sayısı	Toplam Farklı Kelime İçindeki Yüzdeliği
5 türde ortak kullanılan kelimeler	2563	% 14,25
4 türde ortak kullanılan kelimeler	1395	% 7,75
3 türde ortak kullanılan kelimeler	1751	% 9,73
2 türde ortak kullanılan kelimeler	2836	% 15,77
Sadece 1 türde kullanılan kelimeler	9445	% 52,50
TOPLAM	17990	% 100

Türlerin tamamında kullanılan toplam farklı kelime 17.990'dır. Bunların 2.563'ü 5 türde de ortak olarak kullanılmıştır. 1.395 kelime, 4 türde de yer almıştır. 3 türde yer alan kelimelerin sayısı 1.751, sadece 2 türde kullanılan kelimelerin sayısı ise 2.836'dır. Türlerin sadece birinde yer alan kelime sayısı ise 9.445'dir.

En az iki türle, bütün türlerde kullanılan kelimeler müşterek yani yaygın kelimelerdir. *Yaygınlık* kavramı farklı noktadaki ortak kelimeleri ifade etmektedir. Yaygınlığı 2 olan yani en az iki türde kullanılan kelimelerle, yaygınlığı 5 olan yani bütün türlerde kullanılan kelimelerin toplamı 8.545'tir. Bu sayı çocuk kitaplarındaki yaygın kelimelerin karşılığıdır. Yaygın kelimeler, çocuk kitaplarındaki toplam farklı kelimelerin % 48,50'sini oluşturmaktadır. Aşağıdaki grafikte yaygın kelimelerle, tek sıklıklı kelimeler gösterilmiştir.

Grafik-1. Çocuk Kitaplarındaki Yaygın ve Bir Sıklıklı Kelimeler

◆ Bayram Baş

Çocuk kitaplarında en sık kullanılan ilk 20 kelime, aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo-3 Çocuk Kitaplarında En Sık Kullanılan İlk 20 Kelime

Sıra Nu.	KELİMELER	Top. Sık.	Y	Roman		Hikâye		Masal		Destan		Efsane	
				Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra
1.	bir	13054	5	2461	1	2488	1	2890	1	2057	1	3158	1
2.	da(de)	8688	5	1938	2	1812	2	1875	2	1322	3	1741	2
3.	ol-	7373	5	1367	3	1412	3	1433	4	1575	2	1586	4
4.	bu	6505	5	1237	4	1170	6	1415	5	1054	7	1629	3
5.	de-	6356	5	1157	6	1228	5	1553	3	1156	4	1262	5
6.	o	5741	5	1183	5	1238	4	1026	6	1150	5	1144	6
7.	gel-	4334	5	819	7	797	9	903	8	981	8	834	9
8.	ve	4245	5	775	9	818	8	706	12	1078	6	868	8
9.	ben (zamir)	3741	5	802	8	900	7	833	10	720	9	486	16
10.	ne	3581	5	773	10	770	10	886	9	538	15	614	10
11.	git-	2846	5	535	17	551	14	778	11	515	17	467	18
12.	kız	2828	5	217	64	137	112	956	7	435	25	1083	7
13.	mı (mi mu mü)	2813	5	749	11	677	11	455	26	480	21	452	21
14.	çok	2781	5	603	12	664	12	608	14	371	30	535	14
15.	sonra	2467	5	577	14	542	15	550	16	381	29	417	25
16.	var	2368	5	525	19	467	20	456	25	350	33	570	12
17.	ver-	2354	5	318	44	432	26	580	15	583	12	441	23
18.	gibi	2335	5	497	20	518	16	387	35	512	18	421	24
19.	al-	2296	5	393	27	449	23	545	17	548	14	361	35
20.	gün	2240	5	358	37	436	25	480	23	355	31	611	11

Top.sık.: Toplam sıklık; **Y:** Yaygınlık; **Sık.:** Sıklık; **sıra:** kelimenin kaçınıcı sırada kullanıldığı anlamına gelmektedir.

Kelime hazinesi açısından, türler arası karşılaştırmalarda, bir kelimenin toplam kaç sıklıkta kullanıldığı, tek başına çok anlamlı olmayacağı için aynı kelimenin mevcut listesinin kaçınıcı sırasında kullanıldığının da gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde türler içinde kelimenin önemi daha da fazla belirginleşecektir.

Bütün çocuk kitaplarında en fazla sıklıkla kullanılan “bir” kelimesi; tüm türlerde toplam 13.054 sıklıkla ve her türün mevcut listelerinde 1. sırada bulunmaktadır. 8.688 toplam sıklıklı en yüksek ikinci kelime olan “da(de)” bağlacı ise roman, hikâye, masal ve efsanede 2. sırada yer alırken, destanın mevcut listesinde 3. sırada kalmıştır. Listede sıra numaralarının verilmesini daha da anlamlı kılmak için başka bir örnek daha verebiliriz. Toplamda 12. sırada bulunan “kız” kelimesinin sıklığı 2828’dir. Kız kelimesi efsane ve masalda 7. sırada ve üstlerde yer alırken; destanda 25, romanda 64 ve hikâyede 112. sırada kullanılmıştır. “Kız” kelimesi efsane ve masal türleri için önemli bir kelime olması sebebiyle daha yüksek sıklıkla kullanılmış ve her iki listenin de üst sıralarında yer edinmiştir.

Tüm türlerde 0-2000 aralığındaki kelimelerin sıklığı ve yüzdeliği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-4 Çocuk Kitaplarında 0-2000 Aralığında Yer Alan Kelimelerin Sıklığı ve Yüzdeliği

Kelime Aralığı	ROMAN		HİKAYE		MASAL		DESTAN		EFSANE	
	Top. Sık.	%	Top. Sık.	%	Top. Sık.	Top. Sk.	Top. Sık.	%	Top. Sık.	%
0-100	38821	40,0	38395	39,5	42052	43,3	37569	39,2	39973	41,5
0-200	49916	51,4	49098	50,5	54218	55,8	49014	51,2	50981	52,9
0-300	56258	58,0	55499	57,1	61107	62,9	55642	58,1	57645	59,8
0-400	60778	62,6	60057	61,8	65755	67,6	60288	62,9	62423	64,8
0-500	64254	66,2	63652	65,5	69216	71,2	63840	66,6	66066	68,6
0-600	67041	69,1	66523	68,4	71976	74,0	66687	69,6	68967	71,6
0-700	69380	71,5	68927	70,9	74275	76,4	69101	72,1	71344	74,1
0-800	71362	73,5	70988	73,0	76231	78,4	71199	74,3	73377	76,2
0-900	73111	75,3	72792	74,9	77914	80,2	73007	76,2	75141	78,0
0-1000	74673	76,9	74357	76,5	79366	81,6	74640	77,9	76674	79,6
0-1100	76041	78,3	75746	77,9	80669	83,0	76100	79,4	78019	81,0
0-1200	77272	79,6	76995	79,2	81835	84,2	77406	80,8	79216	82,2
0-1300	78380	80,8	78121	80,3	82890	85,3	78576	82,0	80292	83,3
0-1400	79381	81,8	79149	81,4	83853	86,3	79665	83,2	81280	84,4
0-1500	80294	82,7	80093	82,4	84727	87,2	80665	84,2	82180	85,3
0-1600	81166	83,6	80993	83,3	85527	88,0	81565	85,2	82999	86,2
0-1700	81966	84,4	81796	84,1	86227	88,7	82406	86,0	83765	87,0
0-1800	82712	85,2	82584	84,9	86919	89,4	83177	86,8	84465	87,7
0-1900	83412	85,9	83284	85,7	87519	90,0	83877	87,6	85106	88,3
0-2000	84068	86,6	83968	86,4	88107	90,6	84514	88,2	85706	89,0

◆ Bayram Baş

0-100 aralığında yer alan en fazla toplam sıklık 39.973 sayısı ile masallardadır. Masallardaki ilk 100 kelime, mevcut kelime listesinin % 43,3'ünü meydana getirmiştir. 0-200 aralığından, 0-2000 aralığına kadar en fazla toplam sıklığa sahip tür yine masallardır. Masallar farklı kelime açısından en gerideki tür olmaları sebebiyle yüksek sıklıklı kelimeler, listenin ilk 2000 sırasında yer almıştır.

0-2000 aralığında kullanılan kelimeler, her türün mevcut listesine göre, romanlarda % 86,6; hikâyelerde % 86,4; masalarda % 90,6; destanlarda 88, ve efsanelerde de % 89'luk bir yer oluşturmuşlardır.

Bu verilerden yola çıkarak şu yoruma ulaşmak mümkündür. Öyküleyici çocuk kitaplarının ilk 2000 kelimesi, toplam kelimenin % 86-90 aralığındaki değerine karşılık gelmektedirler.

En fazla özel isim kullanan tür destanlardır. Bu türde 7.982 toplam, 1.083 farklı özel isim yer almaktadır. Özel isimlerin fazla kullanıldığı ikinci tür olan efsanelerde ise 4.635 toplam, 849 farklı özel isim mevcuttur. Fazla özel isim kullanımı açısından üçüncü tür romanlardır. Toplam 4.055 özel isim yer almasına rağmen; romanlar farklı özel isim kullanımı açısından hikâyelerin gerisindedirler. Hikâyelerde 3.345 toplam, 794 farklı özel isim yer almaktadır. Romanlarda yer alan farklı özel isim ise 740'tır. Özel isimlerin en az yer edindiği tür olan masalarda 2.322 toplam, 311 farklı özel isim bulunmaktadır. Özel isimlerin en fazla tekrar edildiği tür de, 7,5 oranı ile masallardır. En az özel isim tekrarı 4,2 oranı ile hikâyelerde görülmektedir.

Tüm türlerde kullanılan ilk 20 özel isim aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-5 Çocuk Kitaplarında En Sık Kullanılan 20 Özel İsim

Romanlar		Hikâyeler		Masallar		Destanlar		Efsaneler	
Kelime	Sık.	Kelime	Sık.	Kelime	Sık.	Kelime	Sık.	Kelime	Sık.
Ali	101	Allah	72	Keloğlan	521	Oğuz	287	Sarıköz	115
Ökkeş	95	Ali	63	Allah	68	Manas	278	Türk	111
Murat	93	Hasan	47	Murat	32	Tanrı	191	Tanrı	99
Can	79	Dilara	43	Yeşiltay	29	Kazan	183	Şahmeran	95
Hasan	76	Ahmet	41	Arap	28	Türk	181	Allah	94
Fafa	62	Gülce	39	Tembel Ahmet	28	Köroğlu	163	Lokman Hekim	89
Ayşe	56	Elif	38	Fuerte	27	Kırgız	128	Kafdağı	75
Duran	51	Emine	37	Ali Cengiz	25	Beyrek	109	Lokman	71
Mimi	46	Nazlı	35	Ayşe	25	Allah	107	Hasip	66
Suna	43	Türk	32	Şako	25	Bayındır Han	97	Nuh	65
Halil	40	Atılgan	31	Hilmi	24	Babek	94	Harput	60

Kemal	40	Ömer	31	Üşengeç	23	Semetey	94	Munzur	59
İstanbul	38	Gümüş	28	Altın Horoz	22	Kan Turah	85	Misis	56
Fadiş	37	İnci	28	Anka	22	Tepegöz	82	Anadolu	55
Mehmet	37	İstanbul	27	Hanzade	22	Kalmuk	74	Belkis	54
Tank	37	Veli	27	Aslı	21	Dirse Han	69	Camsab	52
Tomur-cuk	33	Can	26	Ali	19	Basat	66	Nemrut	50
Allah	32	Halil	24	Mıdık	19	Mustafa Kemal	59	Büyük Ağrı Dağı	45
Ömer	32	Metin	24	Yafsa	19	Bolu	56	Türkmen	35
Haydar	28	Mustafa	24	Keçi Kız	18	Deli Dumrul	50	Anavarza	34

Özel isim kullanımı açısından, türler arasında tutarlı bir ortaklıktan bahsetmek mümkün değildir. Her tür kendi özellikleri ve amacı çevresinde özel isim kullanımına gitmiştir. En sık kullanılan özel isimler, romanlarda *Ali*(101), hikâyelerde *Allah*(72), masallarda *Keloğlan*(521), destanlarda *Oğuz*(287) ve efsanelerde de *Sarıkoz*(115)'dir. Bütün türler arasında en yüksek sıklıkla kullanılan özel isim masallarda bulunan *Keloğlan*'dir. Masal kahramanı olan *Keloğlan*, efsanelerde önemli bir yeri olan *Sarıkoz*, Türk destanlarının her noktasında adı geçen *Oğuz* buldukları türleri nitelemektedirler. Romanlarda 1. sırada kullanılan *Ali*, hikâyelerin 2. sırasında yer almaktadır. Hikâyelerin 1. sırasında bulunan *Allah* özel ismi, masallarda 2, romanlarda ise 18. sıradadır. *Allah* ismi ile eş anlamlı olan *Tanrı* kelimesi de, türlerin özellikleri gereği, destan ve efsanelerde 3. sırada yer almaktadır.

İkileme Kullanımına Yönelik Bulgular ve Yorum

İkileme kullanımı açısından en zengin tür masallardır. Masallarda 640 toplam, 223 farklı ikileme yer almaktadır. Toplam ikileme kullanımı bakımından ikinci sırada yer alan hikâyeler, farklı ikileme açısından romanların gerisindedir. Hikâyelerde 547 toplam, 211 farklı ikileme yer alırken; romanlarda 528 toplam, 218 farklı ikileme bulunmaktadır. Efsanelerde ise 473 toplam, 184 farklı ikileme kullanılmıştır. İkileme kullanımı açısından en geride kalan tür ise destanlardır. Destanlarda 319 toplam, 125 farklı ikileme mevcuttur.

İkilemelerin en çok tekrar edildiği tür hikâyeler; en az tekrar edildiği tür ise romanlardır. Bütün türlerde en sık kullanılan ilk 20 ikileme aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo-6 Çocuk Kitaplarında En Sık Kullanılan İlk 20 İkileme

Sıra Nu.	İkileme	Top. Sık.	Y	Roman		Hikâye		Masal		Destan		Efsane	
				Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra
1.	kendi kendine	107	5	14	6	17	3	53	1	9	4	14	1
2.	bir bir	84	5	18	3	10	9	29	2	17	1	10	7
3.	yavaş yavaş	79	5	23	1	28	1	10	12	6	10	12	2
4.	uzun uzun	67	5	16	4	19	2	16	5	10	3	6	22
5.	pırlıl pırlıl	65	5	20	2	15	5	15	6	5	18	10	8
6.	sık sık	54	5	12	8	17	4	9	14	5	19	11	6
7.	gece gündüz	45	5	2	64	7	12	14	7	11	2	11	5
8.	ara sıra	42	5	14	5	10	10	5	25	1	113	12	4
9.	ağır ağır	39	5	6	16	10	8	11	10	4	22	8	13
10.	yan yana	39	5	8	11	12	7	3	64	6	11	10	10
11.	gide gide	33	5	1	136	3	50	20	4	3	41	6	20
12.	el ele	30	5	5	21	5	27	13	8	4	26	3	48
13.	zaman zaman	30	5	8	13	6	20	3	59	1	111	12	3
14.	ayrı ayrı	29	5	6	17	5	21	9	13	3	30	6	17
15.	bol bol	28	5	7	14	7	11	5	20	8	5	1	95
16.	soluk soluğa	27	5	14	7	6	15	3	56	3	36	1	139
17.	çoluk çocuk	26	5	4	23	2	59	4	32	7	7	9	12
18.	yeni yeni	21	5	8	12	6	19	4	37	1	108	2	72
19.	acı acı	20	5	5	20	6	14	2	66	6	9	1	82
20.	ışıl ışıl	20	5	3	36	4	34	3	50	5	16	5	24

Top.sık.: Toplam sıklık; **Y:** Yaygınlık; **Sık.:** Sıklık; **sıra:** ikilemenin kaçınıcı sırada kullanıldığı anlamına gelmektedir.

Toplam sıklık açısından en fazla kullanılan ikileme 107 sıklıklı “kendi kendine”dir. Bu ikileme efsane ve masalda yüksek sıklıkla kullanılıp 1. sırada yer alırken, hikâyede 3, destanda 4, romanda ise 6. sırada bulunmaktadır. En yüksek sıklığa sahip ikinci ikileme 84 sıklıklı “bir bir”dir. Bu ikileme destanda 1, masalda 2, romanda 3, efsanede 7, hikâyede ise 9. sırada yer edinmiştir. Tüm türlerin mevcut listelerinde 1. sırada yer alan ikilemeler genel listenin ilk 3 sırasında bulunmaktadır. Genel listenin 3. sırasında-

ki 79 sıklıklı “yavaş yavaş” ikilemesi; roman ve hikâyede 1. sırada, efsanede 2, destanda 6, masalda ise 12. sıradadır.

Deyim Kullanımına Yönelik Bulgular ve Yorum

Toplam deyim kullanımı açısından en zengin tür efsanelerdir. Efsanelerde, 942 toplam, 417 farklı ikileme yer almaktadır. Ancak farklı deyim kullanımı açısından masallar, efsanenin önünde gelmektedir. Masallar 859 toplam deyimle, toplam deyim açısından 3. sırada, 431 farklı deyimle farklı deyim kullanımı bakımından 1. sırada bulunmaktadır. Destanlar toplam deyim kullanımı açısından 882 deyimle 2. sırada yer alırken, 375 farklı deyimle 4. sırada kalmıştır. Toplam deyim açısından 4. sıradaki tür hikâyedir. Ancak, hikâyeler farklı deyim kullanımı bakımından, 388 deyimle 3. sıradadır. Toplam ve farklı deyim kullanımı açısından en geri tür ise romanlardır. Romanlarda 555 toplam, 308 farklı deyim mevcuttur.

Deyimlerin en çok tekrar edildiği tür destanlar; en az tekrar edildiği tür ise hikâyelerdir. Bütün türlerde en sık kullanılan ilk 20 deyim aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo-7 Çocuk Kitaplarında En Sık Kullanılan İlk 20 Deyim

Sıra Nu.	Deyim	Top. Sık.	Y	Roman		Hikâye		Masal		Destan		Efsane	
				Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra	Sık.	sıra
1.	yola çıkmak	88	5	17	1	9	5	27	1	25	1	10	12
2.	ele geçirmek	65	5	4	19	3	53	4	37	20	2	34	1
3.	söz vermek	53	5	9	7	12	1	16	3	4	57	12	8
4.	can vermek	46	5	4	17	4	30	4	34	14	7	20	2
5.	kendine gelmek	33	5	9	6	4	36	10	6	4	51	6	28
6.	aklına gelmek	29	5	11	3	6	10	7	11	4	42	1	188
7.	karşı çıkmak	26	5	1	236	6	14	4	45	11	11	4	52
8.	adam olmak	24	5	4	15	6	9	7	10	6	28	1	180
9.	buyur etmek	22	5	2	68	1	187	3	59	9	14	7	20
10.	peşine düşmek	22	5	1	263	2	124	6	19	4	56	9	14
11.	çekip gitmek	19	5	3	34	3	52	6	16	5	38	2	112
12.	yol vermek	19	5	2	111	2	137	6	21	8	19	1	410

◆ Bayram Baş

13.	yola düşmek	19	5	2	108	1	375	6	20	2	144	8	18
14.	elinden gelmek	18	5	1	194	4	33	5	23	3	68	5	35
15.	kulak vermek	18	5	1	246	7	8	5	26	2	134	3	75
16.	adını vermek	17	5	2	47	1	143	2	87	7	20	5	31
17.	göze gelmek	16	5	1	205	1	245	2	124	8	15	4	50
18.	kendinden geçmek	16	5	4	23	1	302	4	46	2	128	5	38
19.	araya girmek	15	5	2	56	5	17	1	197	4	45	3	58
20.	meydana gelmek	15	5	4	25	2	119	1	358	2	137	6	29

Top.sık.: Toplam sıklık; **Y:** Yaygınlık; **Sık.:** Sıklık; **sıra:** deyim in kaçınıcı sırada kullanıldığı anlamına gelmektedir.

Toplam sıklık bakımından en çok kullanılan deyim “yola çıkmak”tır. Toplam sıklığı 88 olan bu deyim, roman, masal ve destanda 1. sırada kullanılırken, hikâyede 5, efsanede ise 12. sırada yer almıştır. Toplam sıklık bakımından ikinci sırada bulunan 65 sıklıklı “ele geçirmek” deyimini sadece efsanelerde 1. sırada kullanılmıştır. Bu deyim, destanda 2, romanda 19, masalda 37, hikâyede ise 53. sıradadır. Tüm türlerin mevcut listelerinde 1. sırada bulunan deyimler, genel listenin ilk 3 sırasında yer almaktadır. Hikâyelerde 1. sırada bulunan 53 sıklıklı “söz vermek” deyimini, masalda 3, romanda 7, efsanede 8, destanlarda ise 57. sırada bulunmaktadır.

Genel listesinin ilk 20 sırasında bulunan deyimler listede en çok 1, 12 ve 13. sırada bulunan “yol” kelimesi ile oluşturulmuştur. Deyim yapmada en çok kullanılan ikinci kelime ise, 2 ve 14. sırada yer alan “el”dir.

Atasözü Kullanımına Yönelik Bulgular ve Yorum

Çocuk kitaplarında toplamda en fazla atasözü hikâyelerde bulunmaktadır. Farklı atasözü kullanımı açısından da hikâyeler 1. sıradadır. Bu türde 9 toplam, 9 farklı atasözü bulunmaktadır. Toplam atasözü kullanımı açısından ikinci sırada yer alan destan ve efsanede 8'er atasözü kullanılmıştır. Farklı atasözü açısından efsaneler 7, destanlar 6 atasözüne sahiptir. Masallarda toplam 4, farklı 4 atasözü vardır. Çocuk romanlarında hiçbir atasözü tespit edilememiştir.

3 sıklıklı “Ölenle ölinmez” atasözü efsane ve masalda; 3 sıklıklı “Su uyur düşman uyumaz.” atasözü ise destan ve hikâyede ortak olarak kullanılmıştır. Diğer atasözleri tek sıklıklıdır.

Sonuç

Öyküleyici türlerin her birinden 100.000'er kelime seçilmiş, özel isimler, ayrı yazılan birleşik kelime ve ikilemeler işaretlendikten sonra, romanlarda 97.063, hikâyelerde 97.232, masalarda 97.209, destanlarda 95.788, efsanelerde ise 96.334 toplam kelime kalmıştır. Toplam kelimeler üzerinde yapılan değerlendirmelerde en fazla farklı kelime, hikâye türünde tespit edilmiştir. Hikâyeden sonra farklı kelime açısından en zengin ikinci tür romanlardır. 8.488 farklı kelimeye sahip olan romanlarla hikâyeler arasında önemli bir fark bulunmadığından, bu iki türün diğer türlere oranla, ileri düzeyde kelimeye sahip olduğu söylenebilir.

Farklı kelime kullanımı açısından üçüncü zengin tür 7.553 kelime ile destanlardır. 7.468 farklı kelimeye sahip efsanelerle destanlar arasında da önemli oranda fark bulunmamaktadır. Ancak 6.735 kelimeye sahip masallar, farklı kelime kullanımı açısından diğer türlerin çok gerisinde kalmıştır. Masallarla hikâyeler arasında 1.753 farklı kelime vardır. Hikâyeler, masalların toplam farklı kelimelerinden % 25 daha fazla kelime ile oluşturulmuştur.

Türler arasında, farklı kelime kullanımı açısından görülen bu ayrılığın çeşitli sebepleri olabilir. Hikâyeler ve romanlar, masal, destan ve efsaneye oranla, zengin konu çeşitliliğine sahip olabilirler. Sonuçta destan, efsane ve masal sözlü halk kültürünün ürünleridir. Gerçi masa başında yazarlar tarafından kaleme alınan masallar ve destanlar da mevcuttur. Ancak bu tür örnekler, hikâye ve romanlarla mukayese edilemeyecek kadar azdır. Hikâye ve romanların konu bakımından çok zengin olması, bu türlerin daha farklı kelimeleri kullanabilmesine doğal olarak imkân sağlamaktadır. Yerli yazarlar tarafından kaleme alınan masal örnekleri, hikâye ve roman türünde yazılmış çocuk kitaplarının yanında çok azdır. Ülkemizde çocuk masalı deyince aklımıza gelebilecek örnekler bir noktadan sonra sınırlanırken, hikâye ve roman türündeki çocuk kitapları için bu durum söz konusu değildir.

Hikâye ve roman türünün diğer türler üstündeki bu zenginliği, sadece konu seçiminden kaynaklanmamaktadır. Çocuk edebiyatı yazarlarımız için özellikle hikâye ya da roman türünde metinler kaleme almak tür özelliği gereği daha kolay bir yoldur. Buradan çıkacak sonuç hikâye ve romanın masala göre daha kolay yazıldığı değil, yazılması için gerekli imkânların daha fazla olmasıdır.

Çocuk kitapları arasında özel isme en fazla yer veren tür, destanlardır. 1.083 farklı, 7.982 toplam özel isim bulunan destan kitaplarında, olaylarla kahramanlar ve onların etrafındaki nice insanın ilişkileri, yer isimleri vb. faktörler, özel isim sayısını artırmıştır. Özel isim kullanımı açısından ikinci tür efsanelerdir. Efsaneler, dilden dile anlatılan yaşanmış olayların sonucu olmaları sebebiyle, zengin şahıs kadrosuna sahiptirler. Yer ögesinin de çok zengin olduğu efsanelerde özel isim kullanımı doğal olarak artmış ve çocuk efsanelerinde 849 farklı, toplam 4.635 özel isim tespit edilmiştir. Romanların, özellikle zengin şahıs kadrosuna sahip olmaları ve bunun yanında mekân unsurunun

◆ Bayram Baş

çok geniş olması, bu türde özel isim kullanma oranını artırmış ve incelenen çocuk romanlarında 740 farklı, toplam 4.055 özel isim kullanılmıştır. Farklı özel isim kullanımı açısından hikâyeler 794 kullanımla romanlardan önce gelmektedir. Ancak hikâyeler toplam 3.345 özel isim kullanımı ile romanların gerisinde kalmışlardır. Özel isim kullanımı açısından en gerideki tür masallardır. Masalların daha ziyade peri, dev, han, hükümdar, padişah vb. adsız kahramanlara sahip olmaları, özel isim kullanımında sınırlılık oluşturmuştur. Çocuk masallarında 311 farklı, toplam 2.322 özel isim yer almıştır.

Türkçenin farklı lehçelerinde üst düzeyde benzerliklere sahip olan, çok eskiden beri kullanılan ve söz varlığının anlamı vurgulama açısından önemli bir ögesi olan ikilemeler, en çok masallarda yer almaktadır. Masal kitaplarında 223 farklı, 640 toplam ikileme kullanılmıştır. Masallar söz varlığının her unsurunu içlerinde barındıracak niteliğe sahip türlerdir. Pratik çözümlerin bulunduğu, hayal ve gerçek arasındaki çizgide insanların hızlı ve etkili mukayeseler yapmalarını sağlayabilen masallar, doğal olarak ikilemelerden, diğer türlere oranla daha fazla istifade edebilmiştir.

İkilemelerin ikinci derecede zengin olduğu tür ise hikâyelerdir. Hikâyelerde 211 farklı, toplam 547 ikileme kullanılmıştır. Romanlar, toplam 528 ikileme kullanarak hikâyenin gerisinde kalmış; ancak 218 farklı ikileme ile de hikâyenin önüne geçmiştir. Efsanelerde 184 farklı 473 toplam, destanlarda ise 125 farklı, 319 toplam ikileme tespit edilmiştir.

Söz varlığı açısından çok önemli bir öge de deyimlerdir. Çocuk kitaplarının hangi yaş seviyesinde ve ne düzeyde deyimlerden istifade etmeleri gerektiğine yönelik bir ölçüt olmamakla birlikte, bu ögeden çocuk kitaplarının mahrum bırakılması da düşünülemez. Yaptığımız araştırmada, en fazla deyim efsanelerde görülmüştür. 417 farklı, 942 toplam deyim kullanan efsaneleri; 375 farklı, 882 toplam deyimle destanlar izlemiştir. Masal ve hikâye toplam deyim kullanımı yönünden destandan geride kalmasına rağmen farklı deyim kullanımı açısından destanın önündedir. Masallarda 431 farklı, 859 toplam; hikâyelerde ise 388 farklı, 695 toplam deyim kullanılmıştır. Deyimlere en az yer ayıran tür romanlardır. Romanlarda 308 farklı, 555 toplam deyim yer almaktadır.

Araştırmamızın en önemli sonuçlarından biri de çocuk kitaplarındaki atasözleri sayısıdır. Konu, şahıs, yer, zaman vb. ögelerle çok zengin bir kullanımı olan roman türünde, 100.000 kelimelik bir metin havuzunda bir tane atasözüne dahi rastlanılmamıştır. Ülkemizin sayılı yazarlarının, en önemli romanları incelemeye alınmasına rağmen, atasözlerinden yoksun çocuk kitabı yazılması anlaşılır bir durum değildir. Çok önemli neticeleri ve cevapları uzun uzadıya anlatmaktansa, ufak bir hükümlerle ortaya koyabilen atasözleri, diğer türlerde de çok rağbet görememiştir. En fazla atasözü, 9 farklı, 9 toplam kullanımla hikâyelerdedir. 7 farklı, 8 toplam kullanımla efsaneler; 6 farklı, 8 toplam kullanımla destanlar ve 4 farklı, 4 toplam kullanımla masallar da atasözlerinden çok düşük düzeyde yararlanabilmişlerdir.

Bütün türlerde toplam 2.563 kelime ortak olarak kullanılmıştır. Bu sayı toplam farklı kelimenin % 14,25'ine karşılık gelmektedir. Bu noktada türlerin kelime seçiminde ortak noktalara müracaat ettiklerini söyleyebilmek mümkün değildir. En az iki türde kullanılan, yaygın olarak adlandırdığımız ortak kelime sayısı bile % 50'nin altındadır. Her türde tek başına kullanılan ve diğer türlerde yer almayan toplam kelime sayısı 9.445'tir. Bu sayı toplam farklı kelimenin % 52,50'sine karşılık gelmektedir. Bu rakamlardan hareketle, yazılan çocuk kitaplarında, çocukların kelime hazinelerini geliştirmeye yönelik farklı kelime kullanımındaki ortak paydanın orta noktada olduğunu, türler arasında, kelime hazinesi açısından ilişki kurmanın ve bu doğrultuda eğitim ortamları hazırlayabilmenin sınırlı olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça

- AKSAN, Doğan (2002). *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2004). *Türkçenin Sözvarlığı*, Engin Yayınevi, Ankara.
- AKSOY, Ömer Asım (1981). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-1*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- <http://idea.uoregon.edu/~ncite/dokuments/techrep/tech13.html>, " "Vocabulary Acquisition: Synthesis of the Research", BAKER, K. Scott vd. (2005).
- BAUMAN, John (1996). "Vocabulary Resources for Material Writers", *The Materials Writers Newsletter*, Vol. IV, No.3, October. <http://jbauman.com/mat.art.html>
- ÇİFÇİ, Musa (1991). *Bir Grup Yükseköğretim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- DAVASLIGİL, Ümit (1980). Farklı Sosyo-ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi, İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü Pedagoji Dergisi , S.1, ss. 167-186.
- FAUCET, L., West, M., Palmer, H. & Thorndike, E.L. (1936). *The Interim Report on Vocabulary Selection for the Teaching of English as a Foreign Language*, P.S. King, London.
- FRY, Edward. (1997). *1000 Instant Words, The Most Common Words for Teaching, Reading, Writing and Spelling*, Contemporary Publishing Group, USA.
- GÖZ, İlyas (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- HARİT, Ömer (1971) *Kelime Hazinesi Araştırması*, Ankara: MEB Planlama Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Yayın 103, Araştırma Bölümü
- HARRIS, Albert J. ve Edward R. SPAY (1990) *How to Increase Reading Ability, A Guide to Developmental & Remedial Methods*, Longman (ninth edition), New York and London.
- KARADAĞ, Özay (2005). İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

◆ Bayram Baş

- KOÇAK, Hikmet (1999). **Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- KUCERA, H. vd. (1967). **Computational Analysis of Present Day American English**, Brown University Press, Rhode Island.
- KURUDAYIOğLU, Mehmet (2005). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Maarif Vekâleti (1926). **İlk Mekteb Kitapları Tedkik Komisyonunun Kırâ'at Kitapları Hakkındaki Raporu**, Millî Matbaa, İstanbul.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat (1954a). Kelime Hazinesi, İlköğretim, XIX (367), ss. 5-6.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat (1954b), Kelime Hazinesi, İlköğretim, XIX (370), ss. 5-7.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat (1962). Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi, İlköğretim. XXVIII (506), ss. 18-19.
- PARS, Vedide Baha ve Cahit Baha PARS (1954). **Okuma Psikolojisi ve İlkokuma Öğretimi**, Maarif Basımevi, İstanbul.
- PIERCE, Joe E. (1960). **Türkçe Kelime Sayımı (A Frequency Count of Turkish Words)**, MEB Yayın Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi, Ankara.
- SUBKLEW, Erna, M.Fevzi AKSARI ve Tayfur KÖKSAL (1988). **Kelimeler**, Der Hessische Kultur Minister, Weisbaden.
- THORNDIKE, Edward L ve Irving LORGE (1972). **The Teacher's Word Book Of 30.000 Words**, Teachers College-Columbia University, New York.
- TOSUNOğLU, Mesiha (1998). İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma Yazmayı Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Türkçe Sözlük** (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- WEST, Michael (1959). **A General Service List of English Words**, Longmans, London.
- Yıldırım, Ali ve şimşek, Hasan (2013). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.